
***NATURAL RIGHT FROM HOBBS TO ROUSSEAU. POLITICAL, ETHICAL,
PHILOSOPHICAL AND JURIDICAL CONSEQUENCES***

**Niadi-Corina Cernica, Assist. Prof., PhD, "Ștefan cel Mare" University
of Suceava**

Abstract: The elaboration of natural right concept in the Enlightenment era led to political, ethical, philosophical and juridical consequences. The natural right, as a basis of political and juridical rights, as a basis of ethical and philosophical evaluations of the connection between individual and State represents the main concept of political thought in modern period of time. Accepted or contested as a basis of political rights, natural right is the basis of a new philosophy about man, State and citizen. The natural right is the beginning of a new era of individual rights and a new conception about citizen and State. The modern period of time elaborated a basis for the theory of human rights and equality. The theoretical problems of the theory of natural right became ulterior cleare. In the work of the last great thinker of natural right, Rousseau, the French Revolution had a ideological basis.

Keywords: Natural Right, Human Right, the Enlightenment, Citizen, State

Teoria dreptului natural este legată de teoria iluministă a contractului social, în urma căruia a apărut societatea și autoritatea politică. Filosofii contruactualiști, pornind de la ideea că societatea a apărut printr-o înțelegere a tuturor membrilor societății, au considerat că membrii societății au drepturi anterioare celor sociale, și anume drepturile naturale. Drepturile naturale nu pot fi încălcate de guvernământ, deoarece sunt anterioare existenței autorității politice.

De la un drept natural minim, cel al autoapărării (Hobbes), până la drepturi naturale ca egalitatea și proprietatea (Locke) sau libertatea și egalitatea (Rousseau), drepturile naturale au devenit tot mai importante. Dreptul de a contesta autoritatea politică, instituită prin contractul social (Locke, Rousseau), nu este un drept natural, ci consecința logică a faptului că societatea este creată prin voința tuturor (atunci când un guvernământ încalcă drepturile naturale, fundamentale).

Pentru toți acești gânditori, starea de comunitate socială este superioară celei naturale, iar delegarea puterii către autoritatea politică, ceva benefic. Atunci care este motivul postulării unor drepturi naturale care nu pot fi încălcate de societate și de guvernământ? Sunt aceste drepturi un fundament al naturii umane, fie din punct de vedere creștin, fie din punct de vedere filosofic? Descrierea stării naturale ne va ajuta în această privință. Pentru Thomas Hobbes, interesul propriu, egoismul este caracteristica omului natural. Pentru Locke, în special proprietatea, iar pentru Rousseau, libertatea. Starea naturală și cea socială se opun una alteia. Dar natura umană, inferioară virtuților sociale, nu poate fi negată. Ideea de natură umană diferită de starea socială este fundamentul filosofiei politice contractualiste. Această distincție este un postulat, iar fundamentul natural uman nu poate fi negat ca esență antropologică a acestuia. Drepturile nu sunt neapărat morale (morala apare abia în societate), ci sunt un soi de nevoi naturale care nu pot fi nesocotite. Chiar pentru Rousseau, religia civilă despre care vorbește și existența Legiutorului cu autoritate absolută, căruia trebuie să te supui, arată că starea naturală, de nesupunere este inferioară față de supunerea față de Legiutor și

voința generală. Dar omul, în mod natural, nu se poate supune, sau nu se poate supune total. Pentru Hobbes, auto-conservarea este fundamentul elementar al egoismului, iar pentru Locke proprietatea este o necesitate naturală. Prin natură oamenii sunt egali (toți au drepturi naturale), dar egalitatea nu este o caracteristică socială.

Lucrările acestor filosofi au fost considerate de multe ori ca nefiind coerente sub aspectul unor afirmații, iar interpretarea doctrinei lor a fost deseori contradictorie.

Vom sublinia câteva idei fundamentale care ar putea susține observațiile noastre. Starea naturală este inferioară situației sociale. Aceasta este ideea principală a lui Thomas Hobbes. Viața umană în starea naturală este „singuratică, sărmană, ticăloasă, sălbatică și scurtă”. Pentru John Locke, viața socială este superioară celei naturale, fără a descrie starea naturală; pur și simplu, societatea este superioară naturii, iar societatea asigură mai mult individului decât starea naturală. Pentru J.J. Rousseau, omul natural este condus de autoconservare și simpatie; el nu este social de la natură, ci este forțat de nevoi să devină social. „Trecerea de la starea de natură la starea civilă produce o foarte însemnată schimbare în om, înlocuind, în conduita acestuia, instinctul prin justiție și dând tuturor faptelor sale o moralitate care le lipsea până atunci. Abia în acest stadiu, când glasul datoriei înlocuiește impulsul fizic și dreptul înlătură pofta, omul, care până atunci nu se gândise decât la sine, se vede silit să-și modifice comportamentul, făcând apel la rațiune înainte de-ași asculta pornirile. În noua stare, deși se lipsește de multe avantaje pe care le obținuse de la natură, el capătă în schimbul lor altele atât de mari – facultățile lui se exercită și se dezvoltă, cadrul ideilor se lărgeste, iar sentimentele se înobilează – sufletul întreg i se înalță într-atât încât, dacă abuzurile noii condiții nu l-ar coborî deseori sub cea din care a ieșit, ar trebui să binecuvânteze mereu clipa care l-a scăpat pentru totdeauna din acea condiție și care l-a transformat dintr-un animal prost și mărginit într-o ființă inteligentă, în om”¹. Am prezentat mai pe larg această observație a lui Rousseau din „Contractul social” deoarece, contrar altor exegeze, noblețea omului natural este inferioară nobleței omului social.

Dacă pentru toți acești filosofi iluminați societatea este o stare superioară celei naturale, care este statutul drepturilor naturale? Care este valoarea și importanța lor?

Drepturile naturale sunt caracteristici ale naturii umane; natura umană, spre deosebire de tot ce dă societatea omului, este fundamentul ființei umane. Antropologia filosofilor contractualiști este că natura umană nu este negată sau schimbată prin contractul social, ci doar limitată în manifestările ei sau înnobilită de societate. Drepturile naturale sunt necesare pentru că omul este o ființă naturală, la care se adaugă schimbările produse de societate. Drepturile naturale sunt legitime, inalienabile, individuale, sunt drepturi ale tuturor oamenilor, dar numai în calitate de caracteristici ale naturii umane. Auto-conservarea (pentru Hobbes), proprietatea (pentru Locke) și libertatea (pentru Rousseau) – ca cele mai importante drepturi – sunt caracteristici ale naturii umane, și nu au întotdeauna, în sine, o mare valoare. Situația cea mai evidentă este în gândirea lui Hobbes, dar se observa și la Rousseau. Pentru el libertatea socială este mai importantă decât libertatea așa cum se manifestă în starea naturală (această libertate din starea naturală fiind descrisă în termeni peiorativi): „prin contractul social omul își pierde libertatea naturală și un drept nemărginit asupra a tot ce încearcă și-i reușește, dar câștigă libertatea civilă și dreptul de proprietate asupra tuturor lucrurilor ce-i aparțin. Pentru a

¹ Rousseau, J.J., Contractul social, Ed. Mondero, București, 2000, pp. 36-37

nu ne înșela asupra compensațiilor, trebuie să deosebim libertatea naturală, care își află limitele în forțele individului, de libertatea civilă, care este limitată de către voința generală”². Din punctul de vedere al lui J.J.Rousseau, viața în conformitate cu legea și voința generală înseamnă „a înlocui viața fizică și independentă, căpătată de la natură, printr-o viață morală și parțială, adică dependentă”³.

Dar teoria drepturilor naturale este prima teorie care declară egalitatea, prin drepturi naturale, ca valoare politică. Prin natură toți oamenii sunt egali și au drepturi naturale legitime, care nu trebuie încălcate de către societate și puterea politică. Această egalitate naturală garantează tuturor oamenilor câteva drepturi, ca proprietatea sau libertatea. Acum apare pentru prima oară ideea că omul, ca membru al societății, are drepturi individuale care nu pot fi uzurpate de către autoritatea politică, și că aceste drepturi constituie baza egalității politice și juridice. Deoarece aceste drepturi sunt ale individului, ale cetățeanului, anterior asocierii lui în societate cu alți oameni, apare individualismul și ideea unui posibil conflict între individ și stat (atunci când statul încalcă drepturile naturale individuale). Individul este anterior statului.

Consecințele juridice, politice, filosofice ale teoriei contractului social și ale postulării dreptului natural au fost atât de mari încât au creat o nouă cultură politică și o nouă societate în Europa; dreptul de a contesta o putere politică abuzivă, atunci când aceasta uzurpă drepturi, a fost începutul doctrinar al democrației și al îngrădirii puterii conducătorilor.

David Hume este poate cel mai cunoscut adversar al teoriei contractului social. Societatea cuprinde în mod avantajos interesele tuturor, dar nu ca urmare a unui contract social, ci ca urmare a utilității cărmuirii:”Fericirea și prosperitatea omenirii,născându-se și din virtutea socială a bunei voințe și din componentele lor, pot fi comparate cu un zid, construit de multe mâini, care se înalță cu fiecare piatră ce i se adaugă și se mărește proporțional cu sânguința fiecărui lucrător. Aceeși binecuvântare, clădită pe virtutea socială a dreptății și a componentelor ei, ar putea fi comparată cu construirea unei arcade, în care fiecare piatră, lăsată de una singură, ar cădea de pământ; căci întreaga construcție nu este susținută decât prin îmbinarea și sprijinul reciproc al părților corespunzătoare”⁴. Moderația și felul de a vedea societatea, ca o conlucrare utilă a membrilor ei, este o contribuție teoretică la controversele legate de teoria contractului social.

Atmosfera intelectuală în care apare teoria contractului social și istoria schimbă însă accentul acestei teorii a drepturilor naturale. Ele sunt înțelese ca fundament al unor noi concepții despre drepturile politice, despre dreptul de a schimba autoritatea politică, despre egalitate și libertate pe care avea să le revendice Revoluția Franceză. Mai important decât contribuția teoretică, valorile politice ale teoriei contractului social, adică egalitatea și drepturile naturale ale fiecărui cetățean care nu pot fi uzurpate de către guvernământ, dreptul de a contesta puteri politice abuzive, dreptatea, libertatea au devenit valorile revoluției și ale unei noi societăți.

Fiecare teorie politică sau filozofie politică susține anumite valori, care influențează cultura politică mai mult chiar acele teorii; aceasta s-a întâmplat și cu teoria dreptului natural.

² Ibid., p.37

³ Ibid., p.55

⁴ Limitele puterii, editori Adrian-Paul Iliescu, Mihail-Radu Solcan, Ed.All, București, p.33

„Omul s-a născut liber, dar trăiește în lanțuri pretutindeni.(...) câtă vreme un popor e silit să se supună și se supune, bine face; îndată însă ce poate scutura jugul și-l scutură, face și mai bine – căci dacă-și redobândește libertatea prin același drept care i-a răpit-o, înseamnă că trebuie să și-ș recapete sau că nu trebuia niciodată să i se ia...”⁵. Cu aceste cuvinte începe „Contractul social”, iar valorile teoriei drepturilor naturale devin baza doctrinară a Revoluției Franceze.

BIBLIOGRAFIE:

- Boorstin, Daniel J., Căutătorii, Ed. Meridiane, București, 2001
Cazan, Gh. Al., Introducere în filozofie, Ed. Universitară, București, 2006
Rousseau, J. J., Contractul social, Ed. Mondero, București, 2000
Mari gânditori politici, editori David Boucher, Paul Kelly, Ed. All, București, 2008
Limitele puterii, editori Adrian-Paul Iliescu, Mihail-Radu Solcan, Ed. All, București, 1994
Istoria filosofiei. II. Inventarea lumii moderne, coord. Jacqueline Russ, Ed. Univers enciclopedic, București, 2000

---

⁵ Rousseau, J.J., Contractul social, Ed. Mondero, București, 2000, p.24